

Η Ορθόδοξη θεώρηση της πολιτισμικής παραβατικότητας και η σημερινή κρίση των ελληνικών σχολείων

/ [Νέοι και Εκκλησία](#)

Στη ζωή των ανθρώπων και των κοινωνιών, το κακό δεν εμφανίζεται πάντοτε με θεαματικό και βίαιο τρόπο. Πολύ συχνότερα εισέρχεται αθόρυβα, μέσα από μικρές καθημερινές αποκλίσεις, οι οποίες παρουσιάζονται ως ασήμαντες, ως έξυπνες παρακάμψεις ή ακόμη και ως κατορθώματα. Η μικρή παραβατικότητα, όταν επαναλαμβάνεται, όταν προβάλλεται χωρίς μετάνοια και όταν μεταδίδεται ως φυσιολογική συμπεριφορά, αποκτά διαχρονικά δύναμη πολύ μεγαλύτερη από ό,τι φαίνεται αρχικά. Δεν αποτελεί πλέον μια απλή προσωπική αδυναμία, αλλά μετατρέπεται σε μηχανισμό διαπαιδαγώγησης ολόκληρων γενεών.

[Πέτρος Δ. Δαμιανός, Δρ. Φιλοσοφίας - Διδακτικό Προσωπικό ΕΜΠ](#)

Ιδιαίτερα καθοριστικός είναι ο τρόπος με τον οποίο οι μεγαλύτεροι μεταφέρουν στα παιδιά τις πράξεις, τις επιλογές και τις στάσεις τους. Όταν οι παραβάσεις παρουσιάζονται ως σημεία υπεροχής, πονηριάς ή κοινωνικής επιτυχίας, τότε τα παιδιά δεν λαμβάνουν μόνο την πληροφορία μιας πράξης, αλλά διδάσκονται έναν ολόκληρο τρόπο σκέψης. Μαθαίνουν ότι η υπέρβαση των ορίων μπορεί να αποτελεί

πηγή κύρους, ότι η ανυπακοή μπορεί να προσφέρει θαυμασμό και ότι η παράδοση των ηθικών φραγμών δεν είναι απαραίτητα στοιχείο ζωής. Έτσι, η παραβατικότητα δεν περιορίζεται στην αρχική της μορφή, αλλά εξελίσσεται, ενισχύεται και συχνά ξεπερνά εκείνη των προηγούμενων γενεών.

Η κοινωνική αλλοίωση δεν πραγματοποιείται μόνο μέσω μεγάλων ιστορικών γεγονότων, αλλά και μέσω της συνεχούς επανάληψης μικρών συμβολικών προτύπων. Η κουλτούρα, η ψυχαγωγία, η οικογένεια, το σχολείο και κάθε μορφή κοινωνικής αναπαράστασης μπορούν να συμβάλουν στη σταδιακή αποδυνάμωση του σεβασμού προς την αλήθεια, την ευθύνη και την πειθαρχία. Στην ελληνική πραγματικότητα, ακόμη και φαινομενικά αθώες πολιτισμικές παραγωγές, όπως, για παράδειγμα, δημοφιλείς κινηματογραφικές ταινίες της Αλίκης Βουγιουκλάκη, λειτούργησαν συχνά ως φορείς εξιδανίκευσης της μικρής ανυπακοής, της επιπόλαιης αμφισβήτησης θεσμών και της παρουσίας της παραβίασης ορίων ως γοητευτικής ή διασκεδαστικής στάσης ζωής. Με δεδομένο ότι οι ταινίες αυτές δεν αποτελούν τη μοναδική αιτία της κοινωνικής μεταβολής, δεν μπορούμε να αγνοήσουμε ότι συνέβαλαν στη μακροχρόνια πολιτισμική εξοικείωση με πρότυπα που αποδυνάμωσαν σταδιακά τον σεβασμό προς την αυθεντία του δασκάλου, της οικογένειας και της κοινωνικής ευθύνης.

Μέσα από δεκαετίες επανάληψης ακόμα και τέτοιων φαινομενικά αθών εικόνων, μικρές παραβατικές στάσεις μπορούσαν να φαίνονται φυσιολογικές ή ακόμη και επιθυμητές. Το αποτέλεσμα αυτής της βαθμιαίας πολιτισμικής διαπαιδαγώγησης γίνεται σήμερα ορατό και στη σοβαρή κρίση πειθαρχίας, σεβασμού και αυξανόμενης μαθητικής παραβατικότητας στα ελληνικά σχολεία, όπου η σχέση μαθητή και δασκάλου έχει σε πολλές περιπτώσεις αλλοιωθεί δραματικά σε σύγκριση με προηγούμενες γενιές. Όταν η μικρή ανυπακοή εξωραϊζεται και η παραβίαση παρουσιάζεται ως αθώα ή αστεία, τότε οικοδομείται μια βαθύτερη αλλαγή συνείδησης. Το όριο του επιτρεπτού μετακινείται σταδιακά με πολύ μικρά βήματα, και η κοινωνία συνηθίζει σε συμπεριφορές που παλαιότερα θεωρούνταν απαράδεκτες.

Από την Χριστιανική Ορθόδοξη σκοπιά, αυτή η πορεία δεν είναι απλώς κοινωνικό φαινόμενο αλλά πνευματικό πρόβλημα. Η αμαρτία δεν λειτουργεί μόνο ως μεμονωμένη πράξη, αλλά ως δύναμη αλλοίωσης του ανθρώπινου προσώπου και της κοινότητας. Η εξοικείωση με το **μικρό κακό** προετοιμάζει την αποδοχή του μεγαλύτερου. Όταν ο άνθρωπος παύει να ονομάζει το σφάλμα ως σφάλμα, τότε χάνει σταδιακά την πνευματική του εγρήγορση.

Γι' αυτό η Ορθοδοξία δεν περιορίζεται σε μια εξωτερική ηθικολογία ούτε σε μια απλή κοινωνική καταγγελία. Η κεντρική της πρόταση είναι η μετάνοια. Η μετάνοια

αποτελεί πράξη αλήθειας, ταπείνωσης και θεραπείας. Ο άνθρωπος καλείται να αναγνωρίσει συγκεκριμένα τις προσωπικές του επιλογές, να πάψει να καυχιέται για αυτές όταν είναι λανθασμένες, να τις εξομολογηθεί ενώπιον Θεού και ανθρώπων και να διακόψει τη μεταβίβασή τους ως πρότυπα ζωής. Με αυτόν τον τρόπο σπάει η αλυσίδα της διαγενεακής μετάδοσης του κακού.

Η δημόσια και προσωπική ανάληψη ευθύνης έχει ιδιαίτερη σημασία, διότι αποκαθιστά όχι μόνο τον ίδιο τον άνθρωπο αλλά και το περιβάλλον του. Τα παιδιά και οι νεότεροι δεν λαμβάνουν πλέον ως κληρονομιά την εξιδανίκευση της παραβατικότητας, αλλά την ομολογία της αλήθειας και την αναζήτηση της διόρθωσης. Έτσι, η κοινωνία μπορεί να αναγεννηθεί όχι μέσω επιφανειακών αλλαγών, αλλά μέσω της θεραπείας του ήθους της.

Η κρίση των σύγχρονων κοινωνιών δεν είναι μόνο αποτέλεσμα θεσμικών ή πολιτικών αποτυχιών, αλλά και καρπός μακράς ηθικής και πνευματικής φθοράς. Η Ορθοδοξία προτείνει ως απάντηση όχι απλώς την επιστροφή σε παλαιότερες μορφές κοινωνικής τάξης, αλλά τη ριζική ανακαίνιση του ανθρώπου μέσω της αλήθειας, της μετάνοιας και της προσωπικής ευθύνης.

Τελικά, η μεγάλη κοινωνική αλλαγή αρχίζει από τη μικρή προσωπική διόρθωση. Εκεί όπου ο άνθρωπος παύει να παρουσιάζει το λάθος ως κατόρθωμα και επιλέγει να το μεταμορφώσει σε αφορμή σωτηρίας, αρχίζει να οικοδομείται μια διαφορετική κοινωνία. Αυτή είναι ίσως μία από τις βαθύτερες προτάσεις της Ορθοδοξίας: η θεραπεία του κόσμου ξεκινά από την ειλικρινή θεραπεία της καρδιάς του κάθε ανθρώπου.